

המוסד לביטוח לאומי
מינהל הביטוח והגביה

פרטי החוזר:

תאריך: 5.4.2021

חוזר ביטוח מס': 1438

נושא: 1. רישום מוקדם עובד עצמאי במוסד לביטוח לאומי

2. גמלה חוסמת - הגדלת מקדמות לעובד עצמאי

תת נושא: חובת רישום מוקדם לעובד עצמאי, וגמלה חוסמת

1. מטרת החוזר

לחזור ולהדגיש את האחריות המוטלת על עובד עצמאי לרישום מוקדם במוסד לביטוח לאומי כתנאי לביטוח בענף נפגעי עבודה.

כמו כן, לחזור ולהדגיש את החשיבות הרבה של עדכון מקדמות דמי הביטוח של עובד עצמאי, ומשמעות גמלה חוסמת במצבים בהם לא עודכנה ההכנסה.

2. פתח דבר

אנו נתקלים בתלונות שוטפות של ציבור העובדים העצמאיים הנוגעות בין השאר בשני המצבים הבאים:

הראשון, בנוגע לדחיית תביעה בענף נפגעי עבודה בשל היעדר רישום מוקדם כעובד עצמאי.

השני, בנוגע לאופן חישוב בסיס לתשלום דמי פגיעה ונכות מעבודה לפי בסיס המקדמות שלפני הפגיעה בהתאם לתקנה 11 (גמלה חוסמת) ולא לפי טענות המבוטח להכנסות גבוהות יותר שלא עודכנו אצלנו.

מטרת החוזר לחזור ולרענן בקרב ציבור המבוטחים וציבור המייצגים את החשיבות המכרעת בשני הנושאים הבאים:

- בנושא הרישום המוקדם - כדי להימנע ממצב בו עובד עצמאי לא יהיה מבוטח בענף נפגעי עבודה.
- בנושא הגדלת מקדמות – להקפיד לעדכן את דמי הביטוח לפי ההכנסה הכי מעודכנת האפשרית כדי להימנע ממצב בו עובד עצמאי יהיה מבוטח בענף נפגעי עבודה על בסיס הכנסה לא מעודכנת. סעיפי החוק וההלכות הנוגעים לחובת רישום מוקדם

לאחרונה ניתן בבית הדין האזורי בתל אביב פסק דין בעניין אהרון חיימוב נ' המוסד לביטוח לאומי (ב"ל 18-12-13945) פס"ד מיום 26.2.2021 בו ערער מבוטח כנגד החלטת המוסד לביטוח לאומי לדחות תביעתו להכרה בפגיעה כתאונת עבודה, בשל טענת המוסד כי התובע לא היה במועד הפגיעה "עובד עצמאי" כהגדרת המונח בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי ולא עמד בתנאים הקבועים בסעיף 77 לחוק המהווים תנאי סף לגמלה לעובד עצמאי.

בית הדין חזר על ההלכות החשובות הנוגעות לרישום המוקדם כמצוין להלן:

1. סעיף 77 לחוק הביטוח הלאומי קובע חובת רישום מוקדם לעובד עצמאי ולעובד לשעה המקנה לו ביטוח בענף נפגעי עבודה, בהתאם לתנאי הזכאות.
2. מבוטח, שבמועד תאונת עבודה, לא עמד בתנאים הקבועים בסעיף 77 לחוק ובהתאם לתקנות הרישום ולא היה רשום כעובד עצמאי במוסד לביטוח לאומי או לחילופין לא עשה את המוטל עליו על מנת להירשם כעובד עצמאי, לא יהיה זכאי לגמלת נפגעי עבודה גם אם יתברר שבאותו מועד נכנס להגדרת "עצמאי" כפי שמופיעה בסעיף 1 לחוק.
3. חובת הרישום של עובד עצמאי, היא תנאי מוקדם לקבלת גמלה של נפגע בעבודה, כפי שנקבע בדב"ע (ארצי) 37-0/נה ראייד פאלח נ' המוסד לביטוח לאומי :

"ככלל, הביטוח במסגרת חוק הביטוח הלאומי, אינו מחייב פעולת רישום או הגשת בקשה. בדרך כלל, הביטוח הוא תוצאה ממעמדו של אדם, כגון: היותו תושב ישראל, היותו עובד, היותו בן משפחה של מבוטח וכיו"ב. חובת הרישום של עובד עצמאי, כתנאי מוקדם לקבלת גמלה של נפגעי עבודה, היא חובה חריגה. מטרת הצורך ברישום של עובד עצמאי לפי סעיף 33(א) לחוק, כתנאי מוקדם לקבלת גמלה של נפגע בעבודה, היא "למען תהא בידי המוסד תמונה שלמה, ככל האפשר, של ציבור המבוטחים המתווסף אליו, ולמען יוכל המוסד להבטיח כי דמי הביטוח ישולמו. אלמלא חובת הרישום צפוי המוסד להיתבע לשלם גמלאות נפגעי עבודה למי שלא שילם מעודו דמי ביטוח ואף דבר קיומו לא היה ידוע למוסד" (דב"ע לד/ 2680[1], בע' 68; ראה גם דב"ע מח/14-01[2], בע' 328)."

עוד נפסק בהלכת פאלח:

"יש לציין כי כשם שמוטלות חובות שונות על המוסד כלפי המבוטח, על-פי החוק, אשר על המוסד לכבדן, כך גם חייב מבוטח לכבד חובה המוטלת עליו כלפי המוסד, על-פי החוק. לאור זאת, היה על המערער למלא אחר מצוות סעיף 33(א) לחוק ובהתאם לתקנות 9-12 לתקנות הרישום, ואין לגרוע דבר מהוראות אלה."

כמו כן נפסק, כי:

נטל ההוכחה ביחס לטענה כי מבוטח היה במועד תאונת עבודה, עצמאי הזכאי לגמלה מוטל על כתפיו (דב"ע (ארצי) 317-0/נו משה יהלום נ' המוסד לביטוח לאומי (3.7.97)).

4. ביה"ד חידד את הקביעה כי חובת רישום כעובד עצמאי חייבת להיעשות בטרם מועד התאונה ולא בדיעבד למועד זה. כמו כן, מחייבת תשלום בתקופה שקדמה למועד הפגיעה בזמן אמת ובשיעור שנגבים דמי ביטוח מעובד עצמאי.
5. בפסק הדין נדונה האחריות לרישום עובד עצמאי. התובע טען שהסתמך על יועצת המס שייצגה אותו והטיל את האחריות לרישומו כעובד עצמאי עליה.

ביה"ד חזר והדגיש שהאחריות לרישומו של מבוטח כעובד עצמאי, מוטלת על המבוטח עצמו ולא על המייצג כפי שנקבע בפס"ד עב"ל (ארצי) 324/97 שמעון הניג נ' המוסד לביטוח לאומי, כי טעות של רואה חשבון אינה פוטרת את המבוטח מחובתו להירשם כעובד עצמאי:

"אי-רישום המערער כ"עובד עצמאי" על-ידי רואה-החשבון שלו טרם קרות התאונה אינו פוטר את המערער עצמו מחובתו להירשם ככזה או מלעשות כל הנדרש כדי להירשם ככזה. ראו גם עב"ל (ארצי) 212/09 מיכאל כהן נ' המוסד לביטוח לאומי (23.3.10)".

לסיכום, בפסק הדין הנ"ל בעניינו של אהרון חיימוב נקבע, כי התובע לא הרים את הנטל המוטל עליו ולא הוכיח כי במועד הפגיעה היה רשום במוסד לביטוח לאומי כעובד עצמאי או שעשה את המוטל עליו כדי להירשם כעובד עצמאי.

נבקש להזכיר, שחובת רישום מוקדם חלה גם על מי שרשום בביטוח הלאומי "כעובד עצמאי שאינו עונה להגדרה", אשר הפך להיות עונה להגדרה. במצב כזה הכללים החלים על עובד עצמאי חלים גם על מי שהפך להיות כעובד עצמאי העונה להגדרה, ועליו להירשם במוסד.

3. סעיפי החוק וההלכות הנוגעים לגמלה חוסמת ולחשיבות תיקון מקדמות לעצמאי

באופן כללי נזכיר, שתקנה 4 לתקנות המקדמות מסדירה את זכאותו של עובד לתקן את ההכנסה המשמשת לעניין חישוב מקדמות דמי הביטוח במהלך שנה שוטפת. כידוע לכם, ניתן להגדיל או להקטין את המקדמות אחת לרבעון.

עובד עצמאי המיוצג על ידי רו"ח/יועץ מס המקושר למערכת ייצוג לקוחות במוסד לביטוח הלאומי, יכול להגיש בקשה לתיקון מקדמות (הגדלה או הקטנה) באמצעות המערכת.

לצד האמור לעיל, נקבע בתקנה 11 לתקנות המקדמות מצב של "גמלה חוסמת", שמשמעותה הוא חישוב הבסיס הסופי לתשלום דמי הפגיעה ו/או נכות מעבודה ו/או תלוי לפי נתוני ההכנסה ששימשו כבסיס לחישוב מקדמות דמי הבטוח טרם הפגיעה.

בימים האחרונים ניתן פסק דין של בית הדין הארצי לעבודה אשר חזר על ההלכות הנוגעות לתכלית תקנה 11 בעב"ל 46432-10-20 אסי דהן נגד המוסד לביטוח לאומי, פס"ד מתאריך 15.3.2021 (ההדגשות אינן במקור):

"...סעיף 345 לחוק מסמיך את השר להתקין תקנות, ומכוח הסמכה זו הותקנה גם תקנה 11 לתקנות, אשר קובעת כי במקרה בו אירעה פגיעה בעבודה בשנת מס פלונית, ההכנסה לפיה חויב הנפגע בתשלום מקדמות לפני הפגיעה, תיחשב כהכנסה לפי שומה סופית, והוראות תקנות 4 (לעניין שינוי מקדמות) ו-10 (לעניין תשלום או החזר הפרשים) לא יחולו לגבי שנה זו. תקנה 11 לתקנות "יוצרת מה שמכונה 'גמלה חוסמת', שכן במקרה של פגיעה בעבודה של עצמאי – יחושבו דמי הפגיעה וקצבת הנכות מהעבודה בהתאם לשומה שלפיה שולמו מקדמות דמי הביטוח בשנה

השוטפת, וזאת אף אם הכנסת העצמאי על פי השומה הסופית היתה גבוהה מההכנסה שלפיה שולמו המקדמות. בכך למעשה 'נחסמת' האפשרות לעשות שימוש בשומה הסופית של השנה השוטפת לצורך קביעת ההכנסה שתהווה בסיס לחישוב הגמלאות, הן כאשר השומה הסופית משקפת הכנסה גבוהה מההכנסה שלפיה שולמו המקדמות, והן כאשר השומה הסופית משקפת הכנסה נמוכה יותר".

בענין **דורושקביץ** עמד בית הדין על התכליות העומדות ביסוד תקנה 11, והמקרים בהם תתאפשר סטייה ממנה. וכך נקבע:

"...**שלוש הן תכליות התקנה**: האחת, לדאוג לכך, שהכנסת המבוטח קודם לפגיעה בעבודה היא זו שתשמש בסיס לקביעת שיעור הגמלה. זאת מתוך החשש שהכנסת העצמאי עלולה להצטמצם עקב הפגיעה, ובהתאם יצטמצם שיעור הגמלה; **השנייה**, לתמרץ את המבוטח העצמאי לשלם דמי ביטוח בזמן אמת על פי הכנסתו האמיתית, וממילא להביא לכך שידווח בזמן אמת על שינויים בהכנסתו; **השלישית**, לשמש בלם מפני ניסיונות של עצמאיים לשנות, לאחר התאונה, את שומתם ובכך להגדיל את שיעור גמלתם. תכליות אלה מוגשמות בהסדר שנקבע בתקנה 11.

43. זאת ועוד, יש להיות ערים לכך שמקום שבו מוגשת לאחר הפגיעה בעבודה שומה עדכנית על ההכנסה בשנה השוטפת, אין בידי המוסד כלים אמיתיים לבחון את האותנטיות של השומה המאוחרת. שכן גידול בהכנסה יכול להיות מושפע לא רק מצד ההכנסות, אלא גם מצד ההוצאות שהעצמאי מחליט לרשום או לא לרשום באותה שנה.

44. לאור אלה, ככלל, טענה בדבר אותנטיות השומה המאוחרת, כשלעצמה, לא יהיה בכוחה להביא לסטייה מתקנה 11 לתקנות. לכאורה, אמנם ניתן היה למצוא בנפסק בעניין סדיק יסוד לטענה זו כמצדיקה סטייה מהתקנה, אך הקושי המעשי בבחינת אותנטיות השומה המאוחרת כמו גם היותה מנוגדת לתכלית של חיוב העצמאיים לדווח על הכנסתם האמיתית בזמן אמת, הביאו לכך שטענה זו נדחתה בכל אחד מהמקרים שהובאו לפתחו של בית הדין. בעניין זה אין אלא להפנות לנפסק **בבג"ץ איבגי**:

'תקנה 11 פועלת אפוא, לעתים לטובת המבוטח ולעתים לרעתו, ועל כן חלה גם במקום בו הגדלת ההכנסה נעשתה לכאורה, בתום לב'. (הדגשות הוספו – א.א.)

45. עולה מן המקובץ, כי סטייה מתקנה 11 לתקנות, ככלל, יכול שתיעשה, כפי שנפסק מלכתחילה בעניין סונו ובעניין הנו, מקום שבו המבוטח מסר למוסד או למס הכנסה, טרם קרות התאונה וללא כל קשר אליה, דו"ח עדכני בנוגע להכנסותיו. במקרה של הגשת דו"ח כאמור, ההנחה היא שהמקדמות של אותו מבוטח צריכות היו להתעדכן בזמן אמת' ואם הדבר לא נעשה בשל ביורוקרטיה ו'זמן תגובה' של המערכת, אין לזקוף זאת לחובת המבוטח.

46. עוד עולה מן המקובץ, לאור הנפסק בעניין בשירי ובעניין סאמר, כי סטייה נוספת מתקנה 11 אפשרית במקרים חריגים שבהם מועד הפגיעה בעבודה אינו ברור, כגון מקרה שבו הפגיעה היא תוצאה של מיקרוטראומה, והוא נקבע בדיעבד, לפי שיקול דעת רפואי, לתקופה רטרואקטיבית שקודמת למועד הגשת התביעה למוסד, ומסתבר כי הדו"ח העדכני נמסר לאחר מועד הפגיעה הרטרואקטיבי, והכל בתנאי שבמועד הגשת הדו"ח העדכני לא ידע המבוטח כי תהיה לדו"ח זה השפעה על שיעור גמלאותיו בגין הפגיעה בעבודה."

...עניינו של המערער לא בא בגדר המקרים בהם תתאפשר חריגה מתקנה 11. לא ניתן לראות בדיווחים החודשיים או הדו-חודשיים למס הכנסה שקדמו לתאונה כדיווחים העונים על התנאי של עדכון דו"חות למוסד או למס הכנסה טרם הפגיעה. מקדמות למס הכנסה אינן בגדר דיווח למס הכנסה על גידול בהכנסות שיש לקחת בחשבון לחישוב הזכאות לגימלה, שכן למעשה מדובר בדיווח על עלייה במחזור כאשר שאלת ניכוי ההוצאות מהדיווח טרם ידועה. הדו"חות אליהם מתייחסת הפסיקה הם השומות השנתיות המשקפות את "הרווח" (הכנסות בניכוי הוצאות)..."

נבקש להזכיר בהקשר של גמלה חוסמת, שמערכת מבוטח מזהה כבר מראש מצב של "שומה מטיבה" המאפשרת לחשב בסיס גבוה יותר, ובלבד שהשומה התקבלה לפני הפגיעה בעבודה.

בישיבות השוטפות שאגף הביטוח והבריאות מקיים עם נציגי לשכת רואי החשבון ולשכת יועצי המס אנו חוזרים ומבקשים להביא לידיעת המייצגים את החשיבות של עדכון המקדמות בזמן אמת, ובכך לשמור על זכות ביטוחית המתאימה לרמת ההכנסה האמיתית ככל הניתן של העובד העצמאי.

העתק מחוזר זה יופץ ללשכות הנ"ל.

5.רשימת תפוצה

מנהלי תחום ביטוח וגביה
מנהלי מחלקת נפגעי עבודה – סניפים
לשכת רואי החשבון
לשכת יועצי המס